

'הוא ותורתו חד הם!'

דברי פרידה ממורנו הגר"י דז'מיטרובסקי זצ"ל

במוצאי שמחת תורה, בשעת ה'הקפות השניות' המרוממות בעמק איילון בהשתתפות קהל רחב ומגוון מיישובי מועצה איזורית גזר, הגיעה הידיעה על פטירתו של הגאון הצדיק המופלא הרב יצחק דז'מיטרובסקי זצ"ל. מיד עלתה בליבי המחשבה - תלמיד חכם ענק זה, שכל כולו היה תורה, בענווה הטבעית המיוחדת שבו היה מגיע במשך שנים רבות מתוך מאמץ גדול להרביץ תורה פה בעמק, אצלנו בשעלבים, עוד בתקופה שהיה המקום נידח ומרוחק. והנה, לפיד התורה, שהוא היה אחד ממדליקיו פה, מאיר ובווער ומתרחב בחסדי ה'. יש לו חלק גדול בזה!

למחרת עלעלתי בדפדפת ישנה משנת תשל"ט, ומצאתי סיכומי כמה משיעוריו על מסכת חולין שלמדנו אז בישיבה. כשאני מעיין בסיכום ונכנס לתוכן הדברים, עולה בזיכרוני דמותו של הרב כשהוא עומד ומוסר את השיעור בבית המדרש במתיקות ובהירות יוצאי דופן, ועוד יותר מכך - **כשהוא ותורתו חד הם**. כך חשתי כאשר שיחזרתי את ה'שיעור הכללי' שנתן הגר"י לפני תלמידי הישיבה בשעלבים ביום כ"ו בסיון תשל"ט, על הגמרא בחולין דף ו עמוד א, בסוגיית 'כותים' והגזירות שגזרו עליהם, ובעיקר בגזירתו של רבי מאיר בעניינם. שיעור אחד מני רבים.

שם בגמרא מובא שרבי מאיר שלח את רבי שמעון בן אלעזר להביא יין מן הכותים. בדרכו לשם מצאו זקן אחד והזהירו לבל יקח מהם יין, וביטא זאת בחריפות באמצעות פסוק מספר משלי: 'שממת שכין בלועך אם בעל נפש אתה'. הלך רבי שמעון בן אלעזר וסיפר את הדברים לרבי מאיר, וגזר עליהם. ומבאר שם רב נחמן בר יצחק, שהדבר שגרם לשינוי ביחסו של רבי מאיר אל הכותים הוא ש'דמות יונה מצאו להן בראש הר גריזים שהיו עובדין אותה'. ומוסיפה הגמרא 'ורבי מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא, וגזר רובא אטו מיעוטא'. כוונת הדברים, שאף שלא ראו קלקול אצל כל הכותים אלא מצאו ע"ז במקום אחד בלבד, אף על פי כן גזר רבי מאיר גזירה רחבה על כל הכותים, שהרי, כידוע, רבי מאיר חושש אף למיעוט, וברגע שנמצא מיעוט כותים שקלקל יש לחשוש שכך מצבם של כל הכותים.

נחלקו שם הראשונים מה היה סדר הגזירות בעניין הכותים, וביסוד מחלוקתם עומדת השאלה מה כלול בגזירתו של רבי מאיר. לדעת רש"י גזר רבי מאיר רק על יין נסך, שבזה מדובר באותו עניין. והרמב"ן חולק עליו וסובר שהוא גזר על כל איסורי תורה הדומים ליין נסך, שלגבי כולם הכותים ייחשבו כגויים. והרמב"ן מקשה על פירושו של רש"י כמה קושיות.

הגרי"ד זצ"ל בחלק הראשון של שיעורו טרח ליישב את שיטת רש"י מקושיות הרמב"ן. במרכז הדברים העמיד הגרי"ד וחיידד יסוד נפלא שמקורו בתוספות ביבמות (ק"ט, א ד"ה מחוורתא) ובבכורות (כ, א ד"ה ואי בעית אימא), בנוגע לשיטת רבי מאיר דחייש למיעוטא. **בעיניי ביסוד הזה משתקפת דמותו של הרב יצחק דז'מיטורובסקי עצמו - הוא ותורתו חד הם.** וזהו היסוד: המקרה המוכר והפשט בו מצאנו שרבי מאיר חייש למיעוטא הוא יבמה קטנה. שלדעת רבי מאיר אין מייבמין קטנה שמא לכשתגדל תימצא איילונית, ויתברר שלא היה בה דין ייבום ועברו על איסור אשת אחיו שלא במקום מצוה. ואף שרוב נשים אינם איילוניות, אף על פי כן רבי מאיר חייש למיעוטא ואסר. שואלים תוספות: מדוע בעניין דמאי לא מצאנו שום התייחסות של רבי מאיר? הרי כידוע רוב עמי הארץ מעשרין ורק מיעוט אינם מעשרין, וגזר יוחנן כהן גדול להפריש גם מן הדמאי ('דא מאי'). אך לכאורה אליבא דרבי מאיר היה צריך להפריש מהדמאי מן התורה, שהרי הוא חייש למיעוטא, וסמוך מיעוט שאין מעשרין לחזקת טבל שיש לפירות (כל זה מתוך הנחה שבזה הוא 'חייש למיעוטא' מן התורה)! אומרים תוספות ביבמות: ו"ל דלא חיישין כהאי גוונא למיעוט, **דאם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו?** ובדומה לכך התוספות בבכורות (בתירוץ שני): ועוד **דאין להחזיק שום אדם ברשע בשביל מיעוט שאין מעשרין.** במילים שלנו - אמנם רבי מאיר חושש למיעוט ומחמיר משום כך, אך אין די בחשש זה כדי לפגוע בחזקת הכשרות של כל יהודי ולהעמידו משום כך בחזקת רשע. זו הסיבה לדעת רי"ד זצ"ל שלפי רש"י גזר רבי מאיר רק על יין נסך שבו היה המעשה, מפני שגם אם בדרך כלל הוא חושש למיעוטא - אין מקום להחזיק שהרבים אינם כשרים, ולפחות בשלב זה נידונו עדיין הכותים ככל ישראל.

על משקל דברי התוספות יש מקום לתאר גם את דמותו של הרי"ד זצ"ל. הוא היה בבחינת 'ראיתי בני עלייה והם מועטין', הוא חי כולו במציאות גבוהה של תורה בטהרתה, שלא היה בה שום צד של ריחוק מכל יהודי. להיפך, אישיותו וענוותנותו הקרינו סביבו וחיברו אליו באופן טבעי את כל הסובבים אותו.

יהיו הדברים בבחינת 'שפתותיו דובבות בקבר', ולעילוי נשמתו הטהורה.

תנצב"ה

הרב אהרן מרצבך

הרב יצחק הלוי דז'ימיטרובסקי זצ"ל בישיבת שעלבים

מורנו הגאון רבי יצחק דז'ימיטרובסקי זצ"ל שימש כר"מ ראשי בישיבת שעלבים במשך שנים רבות. הוא נולד בכפר סבא בשנת תרצ"א, שם שימש אביו כשוחרט ובדק. בגיל אחד עשרה הוא החל את לימודיו בישיבת לומז'א בפתח תקווה, ומשם הוא עבר לישיבת פוניבז' בבני ברק. בפוניבז' התבלט בין האריות שבחבורה בשקידתו ובעמקותו ובמיוחד בצניעותו המופלגת. סיפרו שהרב מפוניבז' הקפיד לקרוא לו גם בעודו בחור "ר' יצחק". הוא נישא לנכדתו של רבי ברוך בער לייבוביץ זצ"ל ר"מ ישיבת קמניץ בעל 'ברכת שמואל', ולמד בכלל בירושלים. הרב יעקב זצ"ל, רב רמת השרון, סיפר שכאשר נולדה אותה נכדה קם ממקומו רבי ברוך בער, נטל את ידיו, לבש את מעילו, חבש את כובעו, ואמר: יהי רצון שהנכדה הזאת תינשא לבעל שיהיה "א גרויסער תלמיד חכם וירא שמים", והיא זו שנישאה לרבי יצחק דז'ימיטרובסקי שהיה באמת אחד מגדולי הדור, אך לא היה כל כך מפורסם כיון שלא נהג לחתום על מודעות...

הרב מאיר שלזינגר, שייסד את ישיבת שעלבים בשנת תשכ"א, הזמין בשנת תשכ"ד את חברו המבוגר ממנו משנות לימודיו בישיבת פוניבז' להרביץ תורה בישיבתו. קיבוץ שעלבים דאז היה יישוב ספר סמוך למובלעת לטרון, והדרך מירושלים לשעלבים עברה באבו גוש, צומת הר טוב ורמלה, ומרמלה יצא כמה פעמים ביום אוטובוס שהוביל למושבי עמק איילון ולקיבוץ שעלבים. הרב דז'ימיטרובסקי היה יוצא כל יום מביתו ברחוב רש"י והולך ברגל לתחנה המרכזית, שם היה עולה על אוטובוס לתל אביב, יורד ברמלה, ועולה על האוטובוס שנסע לשעלבים דרך המושבים. תלמידים מאז עוד זוכרים את הציפייה לאוטובוס שיצא בשעה 13.30 מרמלה והיה אמור להגיע סמוך לשעה 14.00 לשעלבים. מהתחנה שבכניסה לקיבוץ עוד היה צריך הרב לטפס במעלה הגבעה עד לישיבה, וכך התנהל הרב זצ"ל כמעט יום יום, הלך וגם חזור. אחרי מלחמת ששת הימים כבר הייתה תחבורה מירושלים לרמלה דרך המושב משמר איילון שממנו יצא הכביש לשעלבים, אך התחבורה ממשמר איילון לשעלבים הייתה מצומצמת מאוד. מספרים שפעם הרב הגיע באוטובוס מירושלים למשמר איילון, וחכיה שם זמן רב לטרמפ לשעלבים. ואז הגיעה המשאית של פיניו הזבל, אך גם המושב שעל יד הנהג היה תפוס. הרב לא היסס, עלה ועמד מאחור על העמדה של מפני הזבל והחזיק בידית, וכך נסע עד שעלבים... מדי פעם היו חוסכים

לרב את ההמתנה ומישהו היה 'מקפיץ' אותו ממשמר אילון על המושב האחורי של האופנוע. פעם נפגש הרב ראובן יוסף גרשנוביץ זצ"ל שהיה רבו בישיבת לומז'א עם הרב דז'ימטרובסקי, והרב סיפר לו שהוא מלמד בישיבה בשעלבים, ושהדבר כרוך עבורו בטלולי דרך לא קלים. אמר לו הרב גרשנוביץ: 'בשביל להרביץ תורה צריך מסירות נפש!' ואכן, בזכות מסירות נפש זו זכו תלמידי הישיבה בשעלבים לשמוע את שיעוריו היומיים והכלליים הבהירים והמאירים במשך שנים רבות.

בשלהי שנת תשל"ד החל הרב ללמד במקביל בישיבת 'קול יעקב' בראשות הרב יהודה עדס שליט"א, ולשעלבים הוא היה מגיע בימי רביעי כדי להעביר שיעור כללי על המסכת הנלמדת. נוסף לסדר נשים ונוזיקין למדו באותם שנים בישיבה גם מסכתות מסדר מועד ואת מסכת חולין. במקביל לימד הרב גם בישיבות אחרות בירושלים. שיעוריו הכלליים של הרב נסובו כמובן על סדר המסכתות שאותן למדו בישיבת שעלבים. בימי החנוכה נתן שיעור קבוע על ענייני חנוכה. השיעורים האלו היו מרכז הלימוד השבועי, ולימדו את התלמידים יותר מכל איך ללמוד. להבנת דרכו של הרב בשיעורים שלו, נביא מה שסיפר הרב דז'ימטרובסקי בשם הרב מפוניבז' זצ"ל: פעם בצעירותו היה הרב מפוניבז' אצל ר' חיים מבריסק, ובתוך דבריו הזכיר: 'לפי האמת כנראה שצריכים להבין שהסברא כאן' וכו'. אמר לו ר' חיים: האמת היא שלא צריכים להבין 'למה', צריכים להבין רק 'מה'. ויש לבאר, הוסיף הרב זצ"ל, שרבי חיים לא התכוון שאם באמת אפשר להבין 'למה' אין צריכים להבין זאת, אלא שראשית הלימוד ועיקרו צריך להיות להבין מה שכתוב, 'ולהבין' זה כבר דבר עמוק יותר.

פעם הסביר הרב זצ"ל את הגמרא במסכת יומא דף נג, א: 'ר'א כד הוה מיפטר מיניה דרב יוסף הוה אזיל לאחוריה עד דמנגפן כרעיה, ומתווסן אסקופתא דבי רב יוסף דמא. אמרו ליה לרב יוסף: הכי עביד רבא. אמר ליה: יהא רעוא דתרום רישך אכולה כרכא'. עכ"ל הגמרא. פירושו: האמורא רבא בהיותו תלמיד אצל רב יוסף היה יוצא מבית רבו כשהוא הולך לאחוריו, וכתוצאה מכך נחבל מאבנים ונשרט מקוצים, עד שהתמלאה הכניסה לביתו של רב יוסף בדם. סיפרו זאת לרב יוסף [שהיה סגי נהור], והוא ברכו - לפי רש"י שיתמנה לראש ישיבה, ולפי רבנו חננאל שתהיה הלכה כמותו בכל מקום. השאלה היא כמובן מדוע רבא הלך אחורנית בלי להסתכל להיכן הוא הולך? וביאר הרב זצ"ל שהתשובה טמונה בברכתו של רב יוסף: הוא הבחין עד כמה נטועה חביבות הלימוד בנפשו של רבא, שאף לאחר שסיים את לימודו קשה לו להתנתק מבית רבו, והוא הולך לאחוריו בלי לשים לב למכשולים שנמצאים ביציאה מהבית, לכן ברכו שייעשה ראש ישיבה ושתיקבע הלכה כמותו. ואכן נאים הדברים גם לאישיותו של הר"ד זצ"ל - רק אדם שחביבות התורה אצלו היא תמצית דמו ונשמתו היה מוכן לטרוח שנים בנסיעות מסובכות

כדי להפיץ תורה בשעלבים הקטנה של אז.

ח"י שנים לימד הרב בשעלבים, וכארבעים שנה בישיבת קול יעקב. תלמידו הרב ביטון שליט"א ערך את השיעורים שניתנו בישיבת קול יעקב בסדרת ספרים בשם 'ברכת הלוי'. הוא סיפר לי שהרב זצ"ל ציין לפניו שכדאי לצרף גם את השיעורים שנתן בישיבת שעלבים, ועתה נעשה מאמץ לאתר סיכומי שיעורים מאותה תקופה ולערוך אותם.

אסיים בדברים שאמר בשיעור מיוחד-במינו שהעביר בישיבת שעלבים ביום ראשון של סליחות, כ"ד אלול תשמ"ב, באזכרה לבני הישיבה שנהרגו על קידוש השם במלחמת שלום הגליל. השיעור עסק בענייני שכר ועונש בעולם הזה ובעולם הבא. הרב זצ"ל הסביר במבט אמוני את אירועי השואה לאור שירת האזינו. הוא שאל: "מתי אירע בהיסטוריה היהודית שגוי אחד רדף אלף יהודים ושניים הניסו רבבה? בשני החורבנות לא היה דבר כזה, בבית ראשון בוודאי שלא, ואם נעיין בספר יוסיפון ניוכח שגם בבית שני היהודים נלחמו בגבורה, והגויים גברו עליהם וניצחום כפי שקורה במלחמות; אך על איזה תקופה אומר הכתוב 'איכה ירדוף אחד אלף ושנים יניסו רבבה', עד שגם גוי פשוט עם קצת שכל אמור היה לשאול את עצמו את השאלה הזו? ומה פירוש 'אמרתי אפאיהם אשבייתה מאנוש זכרם', שמשמע שהיתה הוה אמינא, שלא אירעה בפועל, שעם ישראל יושמד לגמרי ח"ו? וממתי מזכירה התורה הוה אמינות? אלא הפשט הוא שהקב"ה מודיע לנו שיגיע מצב שבו יתקיים תהליך שבסופו אמור להיות על פי דרך הטבע 'אפאיהם'. היטלר ימ"ש בשעת המלחמה התכוון להשמיד את העם היהודי, ולפי דרך הטבע הוא היה מצליח. רק נס גלוי מן השמים סובב את המצב כך שהצורך היטלר הפסיד. בתקופת השואה התקיים 'איכה ירדוף אחד אלף' וגם 'אמרתי אפאיהם', ובדיקוק על התקופה הזו הוזהרו ישראל בסוף פרשת וילך על הרעה שתהיה באחרית הימים. ומכאן לתקופתנו: אנו חיים בתקופה שיש בה גם הצלחות והישגים לעם ישראל. אין ספק שיש לייחס חלק גדול מהם לכלל המצוות שנעשו במשך כל הדורות, לאו דוקא לזכויות של הדור הזה, ורק במצורף אליהן מועילות גם זכויות הדור הזה. לכן כל אחד צריך להרגיש לפני ראש השנה את אחריותו לכלל ישראל, לחזור בתשובה שלמה, כך שלקראת ראש השנה מציוד לפחות ראוי הוא שיתקיימו בעם ישראל כל הברכות שבתורה."

חבל על דאבדין. תנצב"ה.

מרדכי בר"ש עמנואל

***

דברים לזכרה של דבורה לוריא ז"ל (לבית מינץ)

ב טבת תש"ג - ח מרחשון תשע"ח

דבורה, מוותיקות קיבוץ שעלבים, הייתה מוכרת לציבור הרחב בשעלבים רבתי בתוקף תפקידה כאחות במרפאה. היא עשתה את עבודתה במסירות אין קץ. ניתן היה לראותה הולכת בזריזות בשעה מוקדמת בבוקר לבקר חולים בבתיהם, לבצע בדיקה, לתת זריקה או סתם לדרוש בשלומם. ביתה היה פתוח בכל עת לכל הזקוק לה, והיא הייתה מוכנה גם במהלך סעודת השבת או באמצע הלילה לצאת ולהושיט עזרה לכל מבקש. הקשר שלה עם החולים, כמו גם עם כל אדם, היה מתובל תמיד בהומור, בביטויים בידיש עסיסית, באמירות שנונות וכיצא בזה, ובכך גרמה לחיכוכים ולהרגשה טובה של הזולת, בעיקר של זה הסובל.

עם הזדקנותם של הוריה ושל הורי בנימין בעלה שיח' היא דאגה שהם יעברו לגור בקיבוץ, והיא ובנימין סעדו אותם במשך שנים באופן מושלם ומעורר השתאות עד יומם האחרון. היה זה שיעור מאלף בכיבוד הורים. דבורה דאגה לכל מחסורם, והיתה שותפה פעילה בכל הנעשה בביתם. כך למשל היא דאגה לאביה, שהיה חסיד גור (אחיו של ר' בנימין מינץ, מראשי פא"י), לחברותות בתנ"ך, בשפת אמת ועוד, כשהיא יושבת מן הצד ומעירה מדי פעם את הערותיה החכמות.

לדבורה היו קשרים חברתיים ענפים מאוד בקיבוץ ומחוצה לו. כמו כן, היא היתה כתובת לאנשים בסביבתה שהיו בודדים או זקוקים לעזרה, והיא התייחסה אליהם ממש כבני משפחה.

תחומי התעניינותה היו רבים ומגוונים. היא היתה "תלמידת חכם" עם ידע עשיר במקורות, בעיקר במדרש ובכתבי החסידות. כמו כן הרבתה לקרוא ספרים, וגם השאילה את ספריה לאחרים ברוחב לב ומתוך רצון לעניין ולשתף בהם גם את ידידיה. אהבתה ללימוד לא דעכה גם בימי מחלתה, ועד ימיה האחרונים עסקו היא וחברתה בלימוד תורה בדרכן היחודית.

זכורים לטוב ה"סיומים" שעשה בנימין בביתם בימי הזכרון להוריהם. דבורה היתה מקשיבה לדברים מן הצד, ומוסיפה פה ושם סיפור חסידי קצר וקולע. גם ב"סיום" שנערך לפני שבועות לא רבים דאגה דבורה שהכיבוד יהיה עשיר ומכובד, וכתמיד - לא הרשתה לאיש לעזור לה בסידור השולחן או בפינויי.

בעלה בנימין שיארך ימים, שהיה שותף בכל פעליה, משפחתה, קיבוץ שעלבים והשכונות שסביבו, וכל מכירה ומכבדיה, איבדו אשה גדולה, שהייתה מפעל חסד שלם. אנו חסרים את החריצות והנדיבות והפקחות והשנינות והידע הרחב ששתפה אותנו בו. תנצב"ה.

ישי מאיר, ישיבת שעלבים